PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

Leto 1. štev. 155 - Cena 3.- lire | TRST, nedelja 11. novembra, 1945 | Uredništvo in uprava, Piazza Goldoni št. 1-I. Tel. št. 93806, 93807, 93808. Rokopisi se ne vračajo

Jugoslovani! Volivci!

Naša rešitev je v čim popolnejši enotnosti vseh Jugoslovanov. Primorski Slovenci, ki živimo na ozemlju pod zavezniško anglo-ameriško vojaško upravo, vas pozivamo k tej enotnosti, ki naj se izrazi posebno v današnjih volitvah. Kdor bo glasoval za Ljudsko fronto Jugoslavije, ta bo obenem glasoval tudi za neokrnjenost jugoslovanskega ozemlja, za našo svobodo, za priključitev Julijske krajine k Jugoslaviji.

Primorski Slovenci

Jugoslavija prava domovina ljudskih množic

Ljudske množice delajo s svojo stvariteljsko pobudo pri gradnji in obnovi čudeže

Beograd, 9. Tanjug. — Glavni tajnik predsedstva zvezne vlade Mitar Bakić je dal predstavnikom tujega in domačega tiska sledečo izjavo:

«Podal Vam bom splošne rezultate dela vlade d. f. Jugoslavije od njene ustanovitve do današnjega dne.

Razumljivo je, da v taki izjavi ni mogoče v popolnosti navesti rezultatov dela vlade, in to tembolj, ker je naša vlada tesno povezana z ljudskimi množicami in ker so narodi Jugoslavije tako v teku vojne, kakor po njenem zaključku v mirni dobi izgradnje pokazali do sedaj še nepoznano pobudo in delavno junaštvo.

Vladna deklaracija

9. marca 1945. je vlada demokratične federativne Jugoslavije podala narodom Jugoslavije deklaracijo, v kateri je naznačila glavne smernice svoje dela. Bistvo navede te deklaracije je v tem, da se je vlada obvezala, 1. da bo vložila vse svoje sile za čimprejšnji izgon okupatorja iz naše domovine in čistko domačih kvizlinških čet in sodelavcev okupatorja v Jugoslaviji in da bo izvršila dolžnost, ki ji pripada pri skupnih vojnih naporih združenih narodov za končno zmago nad hitlerjevsko Nemčijo. 2. Vlada se je obvezala, da bo podvzela vse ukrepe, ki se tičejo uresničenja naših narodnostnih pravic in ustanovitve enotnega državnega in narodnostnega zemlja, na katerem so naseljeni naši narodi, ki pa so zaradi versaljske krivice in z nasilnimi in enostranskimi sporazumi ostali izven okvira Jugoslavije in bil ločeni od svojih bratov.

3. Vlada se je obvezala zato, ker so si naša ljudstva s svojim bojem proti okupatorju priborila pravico, da svobodno odločajo o svoji usodi v duhu načela samoopredelitve narodov in političnih načel, ki so navedena v atlantski listini gospoda Churchilla in Roosevelta.

Nadaljna utrditev in razširitev z bojem doseženih pridobitev je bila proglašena od istih ljudskih predstavnikov na drugem zasedanju AVNOJ-a v Jajcu 29. novembra 1943.

4. Gospodarsko in socialno zavarovanje delovnih množic.

5. Utrditev mednarodnega položaja Jugoslavije, ki si ga je Jugoslavija pridobila v boju proti nemškemu fašizmu na strani protihitlerjevske koalicije in razširitev vezi z združenimi narodi.

Vlada se je striktno držala jaltskih nasvetov, ki so jih priporočali zavezniki in sprejetih obveznosti sporazuma Tito-Šubašič — in je z namenom nadaljne demokratizacije in kočne notranje ureditve naše države prevzela nalogo, da razširi AVNOJ in razpiše volitve za ustavodajno skupščino.

Doseženi rezultati - dokaz dela

Osemmesečno delo vlade in ljudskih oblasti s široko podporo ljudskih množic je pokazalo, da vladna deklaracija ni ostala «svečana obljuba» na koščku papirja, kar se najbolje vidi iz dosedaj doseženih rezultatov.

Ob osvoboditvi je imela Jugoslavija popolnoma razkrojene državne finance.

Okupatorji in njihovi sluge so javne blagajne oplenili. Na jugoslovanskem ozemlju je bilo v obtoku 7 vrst valut v ogromnih količinah.

Vsakomur je jasno, kaj pravzaprav pomeni taka množina denarja pri popolni gospodarski izčrpanosti države in pomanjkanju podlage.

Naša državna blagajna ni imela izgledov, da bi v kratkem času prišla do kakršnihkoli dohodkov.

Med tem, ko je bil v državi finančni položaj tak, so emigrantske vlade tekmovale v razsipanju ljudske imovine, ki smo jo imeli v inozemstvu. V ponazoritev naj zadostuje samo en primer:

Naše dobrolmetje pri emisijskem zavodu v ZDA, ki je znašalo 20,967.416.34 dolarjev je skopnelo na 662.757,14 dolarje. Primer z zlato podlago narodna banke, ki je bila neposredno pred vojno prenešena v inozemstvo, je isti. Ta imovina zlate podlage bi bila popolnoma izčrpana, če ne bi bila stavljena pod zaporo na zahtevo maršala Tita in ne bi bil s tem narejen konec nadaljnemu razsipanju.

Medtem, ko so naši narodi za ceno največjih omejitev in žrtev, doprinašali ogromen delež v boju protihitlerjevske koalicije, so begunske vlade, kot sem preje navedel, neusmiljeno razsipale narodno imovino, in to v glavnem v boju proti lastni državi.

Rešitev finančnega vprašanja

Zamenjava denarja je bila nujen predpogoj koordinacije finančnih in splošnih gospodarskih ukrepov v državi.

Ta mogočna finančna operacija je bila izvršena v kratkem času brez kakršnihkoli rasnejših finančnih pretresov. Namesto več kot 300 milijard raznih okupatorskih valut je bila uvedena enotna valuta, in za osnovo smo vzeli predvojni obseg denarnega obtoka. Brez tega si ni bilo mogoče zamisliti odstranitve raznih gospodarskih področij v državi in ustanovitve enotne gospodarske politike. Istočasno z zamenjavo denarja je vlada izvršila še vrsto velikih reform pri finančni organizaciji in v finančni zakonodaji.

V davčni politiki je bilo uvedeno načelo, da mora biti obdavčenje v sorazmerju z gospodarsko močjo davkoplačevalcev. Za pravilno izvajanje te politike davkov in dajatev, so odgovorni organi ljudske oblasti. Vsi ti finančni in gospodarski ukrepi imajo namen, očuvati vrednost nove narodne valute, v čemer smo tudi uspeli, tako da predstavlja danes naš dinar zdravo valuto, ki uživa v državi zaupanje in ki je najtrdnejša od vseh valut do včeraj zasužnjenih držav.

Obnavljamo z lastnimi sredstvi

Kot je znano, je bil naš promet težko poškodovan. Večkrat so o tem pisali domači in tuji listi. Poškodovanih je bilo 5620 km železniških prog, 5247 m predorov, 23.795 m železniških mostov, 1420 m drugih mostov razne vrste, od katerih samo velikih železnih mostov 504.

Med vojno je bilo v Jugoslaviji porušenih ali poškodovanih 535.650 stanovanjskih, gospodarskih in javnih poslopij. To je brez dvoma največja materialna škoda, ki jo je okupator prizadejal naši državi.

Pri tako poškodovanem prometu in opustošenju velikega števila mest in vasi se je znašla jugoslovanska vlada pred težkim vprašanjem, ki ga je morala rešiti hitro in z lastnimi sredstvi, da je zvezala vse dele Jugoslavije in tako oskrbela ljudstvo predvsem v opustošenih krajih.

Promet

V tem kratkem času smo na tem odseku gospodarstva popravili in povezali večino naših prog in železniških križišč tako, da smo samo v mesecu septembru na naših železniških progah prevozili 84138 vagonov raznega materiala.

Popravili smo 13714 raznih vagonov in 420 lokomotiv.

Od porušenih mostov smo jih izročili prometu več kot 700, dela pri obnovi ostalih pa so v polnem teku. V nekaterih krajih je popravilo porušenih mostov sto odstotno.

Navzlic pomanjkanju najpotrebnejšega materiala in delovne sile so bili s skupnimi napori ljudstva in ljudske oblasti doseženi ogromni rezultati pri obnovi porušenih in poškodovanih poslopij.

V naši državi smo, ne upoštevajoč Bosno, Hercegovino in Črno goro, kjer je gradbena delavnost tudi zelo živa, do oktobra meseca zgradili ali popravili 930 javnih in 21.680 privatnih stanovanjskih poslopij. Na vseh ozemljih Jugoslavije se zopet vrši telefonsko-brzojavni promet.

Vlada je lahko ta ogromna vprašanja narodnega pomena rešila samo in edino s popolno pomočjo najširših ljudskih množic, ki so s svojo stvariteljsko pobudo naredile pri izgradnji in obnovi take čudeže, ki jih ni mogoče spraviti v sklad z nobenim načrtom in proračunom.

To je bilo možno zato, ker se ljudske množice popolnoma zavedajo svoje moči in bodočnosti in ker so v Jugoslaviji prvič videle svojo pravo domovino. Vlada D. F. Jugoslavije je posvetila glavno pažnjo obnovi naše, od vojne težko poškodovane industrije. Obnova naše industrije in usposobljenje za proizvodnjo predstavljata osnovno nalogo našega narodnega gospodarstva.

Industrija

Navzlic ogromnim poškodbam v industriji nam je uspelo da smo te poškodbe v 60% popravili, nominalna kapaciteta naše industrije znaša danes pribl. 80% predvojne vrednosti.

V ponazoritev stalnega naraščanja proizvodnje lahko navedem, da se je splošni povpreček industrijske proizvodnje od aprila do konca septembra povečal za 45%.

S pomočjo stalnega povečanja proizvodnje bo mogoče zadovoljiti povpraševanje po industrijskih proizvodih, ki jih zahteva vas in in njeno stalno težnjo, da za svoje prodane proizvode pride do potrebnih industrijskih proizvodov po odgovarjajočih cenah.

S tem se istočasno ustvarja solidna podlaga za našo novo valuto v blagu in omogoča stabilizacija cen ter se ustvarjajo potrebni pogoji za uspešno likvidacijo črne borze. Sezidan je bil materialni temelj za nadaljni razvoj proizvodnje. Na osnovi rezultatov dosedanjega dela je bil izdelan načrt za izgradnjo industrije v naši državi, za oktober, november in december.

Vloga delavstva

Prvenstveno vlogo pri obnovi naše industrije je imel delavski razred, ki je z velikim odrekanjem, napori in nesebičnostjo in ne glede na povračilo, pokazal brezprimerno delavno junaštvo, ki je enako junaštvu naših borcev na bojišču.

Naša industrija je deloma navezana na uvoz surovin, zato je usmerila vlada svoje napore k vzpostavitvi trgovinskih odnošajev z inozemstvom, da bo z dotokom surovin zagotovljeno delovanje naše industrije.

Tudi škoda v rudnikih je bila ogromna: v premogovnikih več kot 60%, v železnih rudnikih več kot 40%, topilnicah več kot 40%.

Niti en rudnik za kovine ni mogel obratovati. Niti en plavž v državi ni deloval. Proizvodnja premoga je znašala 10 do 15% predvojne proizvodnje, proizvodnja kovin in železa sploh ni bila v teku, proizvodnja jekla pa je bila izredno nizka.

Ker so razumele pomen in vlogo rudarstva in ker so vedele, da brez premoga, kovin in jekla ni mogoče voditi vojne, niti obnavljati gospodarstva, prometa in industrije, so se naše ljudske oblasti s popolno pomočjo in sodelovanjem naših rudarjev in širokih ljudskih slojev borile z nepremostljivimi težavami ter z lastnimi sredstvi in brez kakršnekoli pomoči pričele obnavljati naše rudnike.

Predvsem smo pričeli obnavljati premogovnike, in to kakor hitro je bil kakršenkoli kraj naše države osvobojen.

Tako je že v teku vojne v Srbiji proizvodnja premoga znašala 50% predvojne.

Kot ilustracijo težav s katerimi smo se borili pri obnovi našega rudarstva, navajamo primer rudarjev rudnika Kreka v Bosni, ki so brez potrebnega razstreliva kopali premog z rokami, da bi ga državi čim več preskrbeli.

S takimi vsestranskimi napori oblasti in ljudstva nam je uspelo usposobili za delo 90% rudnikov premoga in kovin. Današnja proizvodnja premoga znaša pribl. 70% predvojne.

Preskrba prebivalstva

Uničeni promet in pomanjkanje prevoznih sredstev, vse to je bilo ogromna zapreka na poti preskrbe prizadetih krajev s hrano. Izdelanega blaga in surovin smo imeli zelo malo, ponekod pa sploh nič. Naša proizvodnja in njene možnosti so bile malenkostne.

S predpisi zvezne vlade je bila omogočena enotna organizacija in sistem pri preskrbi s pomočjo načrtne razdelitve in potrošnje blaga in z realnimi in znosnimi cenami za široke kroge potrošnikov. Razen tega je bilo omogočeno svobodno kroženje blaga, ki ni bistvene važnosti za prehrano in preskrbo, in s tem je bilo ustvarjeno močno orožje v boju proti špekulaciji in saboterstvu.

Da bi navedeni ukrepi dosegli nameravane rezultate, smo pričeli organizirati državni sektor trgovine.

Z ustanovitvijo državnih in federalnih trgovskih podjetij smo dosegli nenadne rezultate.

Naša državna podjetja so samo od avgusta do septembra kupila v državi 9,364.535 kg, iz inozemstva pa uvozila 3,953,283 kg raznega blaga. V istem času pa so razdelila v državi 37,049.452 kg, izvozila pa v inozemstvo 3,927.269 kg raznega blaga, poleg kupljene, uvožene, razdeljene in izvožene robe v balah, komadih, metrih itd.

Do 30. septembra je bilo razdeljenih po federalnih enotah 449.603 ton žita in moke in 22.765 ton mačkob, 27.907 ton sladkorja, 1.057.326 parov obutve, 7.962.570 m tkanin ter velike množine drugega blaga.

Ob tej priliki moram dati; priznanje UNRRA-i za pomoč, ki jo nudi našim narodom, posebno v zadnjih časih.

Agrarna reforma

Eden od velikih ukrepov vladne politike je izvajanje zemljiške reforme, ki je razdelila zemljo najubožnejšim kmetom, v prvi vrsti onim, ki imajo največje zasluge pri osvoboditvi domovine. Zemljo smo odvzeli onim, ki je niso obdelovali z lastno delovno silo, ampak so na brezarčen način eksploatirali ubožno delavstvo, ki je bilo prikrajšano zaradi pomanjkanja lastne zemlje in je bilo prisiljeno, da je hodilo na delo, ali pa jemalo pod težkimi pogoji zemljo v najem. Tukaj moram poudariti, da so bili v glavnem lastniki posestev, ki so prišla pod agrarno reformo, nosilci protiljudske politike ne samo v teku te vojne, ampak tudi pred vojno. Ti ljudje so služili kot orodje tuje osvajalne politike.

Agrarna reforma je istočasno velik politični ukrep pri demokratizaciji države, ker je prešla zemlja v last širokih ljudskih množic siromašnega prebivalstva, ki je v teku te vojne bilo najbolj prizadeto in največ doprineslo k osvoboditvi,

Pred nekaj dnevi je začasna narodna skupščina na pobudo vlade izdala zakon o likvidaciji kmetijskih dolgov.

S tem ukrepom je bilo likvidirano težko breme, ki je pritiskalo našega kmeta k tlom in mu onemogočalo življenje in razvoj. To breme, ki je tlačilo naše kmetijstvo, smo podedovali od bivših protiljudskih in policijskih režinov, ki so gradili ves svoj obstoj in politiko na brezsrčnem ropanju kmetov.

Pomoč žrtvam

Največjo pažnjo je vlada posvetila vprašanju preskrbe žrtev osvobodilne vojne in pomoči nepreskrbljenim rodbinam padlih invalidov in žrtve fašističnega terorja.

To pomoč uživa skupno z rodbinami jugoslovanska armada 303.971 rodbin in do danes je bilo izplačanih skupaj 1.208.000.000 dinarjev.

Zvezna vlada skrbi tudi za rodbine, katerih hranilci so se nahajali v ujetništvu, Izplačila te socialne pomoči so znašala do sedaj 174 milijonov dinarjev.

Začasno socialno pomoč je prejelo 110.190 upokojencev, ki so prejeli skupno 515 milijonov dinarjev.

Skupno je izdala vlada za vse vrste socialne pomoči leta 1945 2.187.000.000 dinarjev.

Finančna sredstva, ki so bila izdana za socialno pomoč prestavljajo majhen del onih naporov in raznih ukrepov, ki jih vlada podvzema za socialno skrbstvo ljudstva, posebno pa invalidov in otrok, katerih očetje so padli v osvobodilni vojni.

Na polju prosvetne politike so bili doseženi do sedaj v naši državi še neznani rezultati, ker vladna prosvetna politika ni omejena samo na šolsko vzgojo, ampak tudi na kulturno in politično dviganje najširših ljudskih množic.

O tem priča več kot 2.000 ustanovljenih domov kulture; okoli 4.000 knjižnic in čitalnic, več kot 400 ljudskih univerz itd.

Za brate v Julijski krajini

Vlada d. f. Jugoslavije je izdala zakon, ki jamči svobodo tiska, zborovanja in združevanja. Z zakoni je bil razširjen krog volilcev in izdan je bil zakon o volitvah narodnih poslancev za ustavodajno skupščino, ki temelji na sorazmernem sistemu volitev, ki omogočajo, da pride pri volitvah do izava tudi najmanjše politične skupine.

Vlada d. f. Jugoslavije dela vse, kar je v njeni moči, da bodo naši bratje v Istri in Julijski krajini čim preje združeni z nami.

Argumenti naše vlade pri zaščiti naših pravic, odnosno pravic naših narodov, so napravili v demokratičnih državah in ljudstvih in v vsem naprednem demokratičnem javnem mlenju globok vtis tako, da danes lahko rečemo, da z vso pravico pričakujemo, da bo rešitev tega vprašanja v popolnem soglasju z narodnostnimi in državnimi interesi naše države ter v duhu demokratičnih načel, zagotovitve miru in prijateljskega sodelovanja v tem delu Evrope.

Danes je pričela zborovati mednarodna konferenca za reparacije v Parizu, na katero je naša vlada poslala svoje predstavnike.

Z vso pravico pričakujemo, da bo škode, ki je bila povzročena med to vojno našim narodom, povrnjena.

V mednarodnih odnošajih naša država ni osamljena kot je bila pred vojno. Zagotovila si je prijatelje in zaveznike, kakor je močna SZ, in sklenila pogodbe o vzajemni pomoči in povojenem sodelovanju. Naša država je vzpostavila normalne diplomatske odnošaje z vrsto držav. Z našimi zavezniki v vojni, ZDA in Veliko Britanijo poglabljamo prijateljske odnošaje in sodelovanje pri zagotovitvi miru na svetu.

Kot rezultat boja narodov Jugoslavije ter dela in politike naše vlade, uživa naša država ogromen moralno-politični ugled v mednarodnem svetu in predstavlja velik činitelj pri zagotovitvi miru.

Nad 8 milijonov volivcev v Jugoslaviji

Beograd, 10. Tanjug. Državna volivna komisija sporoča, da znaša po uradnih številkah, ki so jih podale volivne komisije federalnih enot, in po sklepih ljudskih sodišč glede pritožb zaradi brisanja iz volilnih imenikov, število volivnih upravičencev v d. f. Jugoslaviji 8.235.968. Po členu 4 zakona o volivnih imenikih je bilo izbrisanih iz volivnih seznamov 194.158 oseb, ali 2,30% celotnega števila volivcev.

Socialistična stranka v Jugoslaviji

Beograd, 8. Tanjug. — Zvezno ministrstvo za notranje zadeve, je odobrilo po predloženem začasnem programu in statutu obnovo socialistične stranke Jugoslavije po vsej državi.

Za obnovo cerkva

Ljubljana, 10. Tanjug. — Na sestanku narodne vlade Slovenije s predstavniki cerkve je narodna vlada obljubila, dodeliti pomoč za obnovo porušenih cerkev in cerkvenih nepremičnin. Narodna vlada Slovenije je na prošnjo predstavnikov cerkve dodelila za obnovo cerkva 1.500.000 dinarjev za ljubljansko škofijo in 500.000 dinarjev za mariborsko škofijo.

Jugoslovanski poslanik v Tirani

Tirana, 10, Tanjug. — ATA javlja: Izredni poslanik in opolnomočeni minister D. F. Jugoslavije Josip Djerdja je prispel v Tirano.

Jugoslovanska odlikovanja italijanskih partizanov

Beograd, 10. (VZN). — Jugoslovanski odposlanci posvetovalne komisije za Italijo v Rimu so podelili odlikovanja 22 italijanskim partizanom, ki so se borili v prvi proletarski divziji jugoslovanske vojske.

Odlikovance so povabili na banket, ki ga je priredilo jugoslovansko odposlanstvo.

Attlee v Washingtonu

Washington, 10. Ass. Press. — Britanski ministrski predsednik Attlee je danes prispel v Washington. Na letališču so ga pričakovali ameriški zunanji minister James Byrnes, britanski veleposlanik lord Halifax in drugi britanski in ameriški uradniki.

Z drugim letalom je prispel njegov glavni svetovalec v vprašanju atomske bombe sir John Andrsson, znani britanski znanstvenik J. D. Cockroft pa je na poti iz Kanade.

Washington, 10. Reuter. — Nocoj so se pričeli razgovori med predsednikom Trumanom, ministrskim predsednikom Attleejem in kanadskim ministrskim predsednikom Mackenzie Kingom. Poleg lorda Halifaxa in Jamesa Byrnesa sta prisostvovala razgovorom tudi admiral William D. Leahy, načelnik predsednikovega štaba in Lester B. Pearson, kanadski veleposlanik v ZDA.

Anglija priznala albansko vlado

London, 10. Ass-Press. — Britanska vlada je v soboto uradno objavila priznanje albanske vlade s pogojem, da bo vlada Enverja Hodže v kratkem času izvršila svobodne volitve.

Načelnik štaba 13. Korpusa pri odredu J.A. na Krasu

Pretekli tedjen je prišel v Opatjeselo v štab Odreda JA za Slovensko Primorje, Trst in Istro načelnik štaba 13. Zavezniškega Korpusa Brigadier P. S. Airey. Komandant Odreda polkovnik Benčič in njegovi oficirji so se zadržali v štabu nekaj časa in se prav prijateljsko pogovarjali. Nakar so odšli v 3. in 5. bataljon, kjer so se borci ravno vežbali. Ob tej priliki je brigadier Airey dejal: «Sedaj vidim veliki napredek Jugoslovanske armade, na obrazih vaših vojakov se vidijo velike izkušnje, ki so si jih pridobili v naši skupni borbi.»

Angleško-ameriška pogajanja

New York, 10. AFP. — Angleška vlada je prvotno prosila za posojilo 4 miliard dolarjev; 2 milijardi brezobrestno in 2 milijardi po 2% obrestih. ZDA so nasprotno ponudile posojilo 3.5 miliarde dve odstotnega dolgoročnega posojila, kot to poroča «New York Herald Tribune». Včeraj so razpravljali o tem predlogu, toda razgovori niso dosegli svojega cilja.

Egipčanski narodni praznik

Kairo, 10. Tanjug. — Kot javlja Reuter, je prepovedana proslava egiptovskega narodnega praznika 13. novembra. Na ta dan je bila izročena Britaniji zahteva po neodvisnosti Egipta.

Policija je dobila ukaz, da uporabi vsa sredstva za razpršitev vseh demonstrantov in kakršnekoli politične skupine.

Južna Tirolska

London, 9. Reuter. — Zavezniška tiskovna služba v Nemčiji poroča, da so priredili dijaki dunajske univerze manifestacijo, v kateri so kričali, da se mora vrniti Južna Tirolska Avstriji, ker ji pripada po kulturnih, zgodovinskih in političnih vezeh.

Proglas družbe sv. Cirila in Metoda

Ljubljana, 10. Tanjug. — Predstavniki družbe sv. Cirila in Metoda, ki je vzdrževala pred vojno svoje šole v Slov. Primorju in na Koroškem in ki je pomagala pri slovenskem kulturnem in šolskem delu v vseh narodnostno ogroženih krajih, so izdali predvolilni proglas Slovencem, v katerem poudarjajo, da v teh volitvah ne gre za neka notranja vprašanja. Treba je, da vsi Slovenci pokažejo enotnost, da bodo Slovenci v Primorju, Gorici, Trstu in na Koroškem ter v Porabju občutili, da stoji ob njihovi strani močna in enotna domovina.

«Slišali ste predstavnike Primorja in Gorice, pravi proglas, znane so Vam svečane izjave zatiranih Koroščev in Porabskih Slovencev. Nemogoče in izključeno je, da bi bili mi gluhi za te pozive. Zato se bomo združili in enotno glasovali za ljudsko fronto Jugoslavije in bomo tako pred vsem svetom pokazali, da nas ne more nihče ločiti od naših bratov in sestra in da po naših velikanskih žrtvah nihče nima moralne pravice, da to stori.

Od vsepovsod

MOSKVA. V mednarodnem pregledu prinaša «Pravda» komentarje o dogodkih v Indoneziji in Indokini. Opazovalec «Pravde» poudarja, da je prišlo v teh deželah do oboroženega spopada med krajevnim prebivalstvom in zavezniškimi silami.

Dogodki v južnem delu Pacifika postavljajo kolonialno vprašanje zopet v ospredje. Opazovalec «Pravde» opozarja, da je sovjetska delegacija na konferenci v San Franciscu večkrat poudarila važnost kolonialnega vprašanja za ureditev splošnega miru. Malo časa je preteklo od takrat in sedanji dogodki na Pacifiku prikazujejo važnost tega vprašanja v povojnih okoliščinah.

NEW YORK. Urednik lista «Protestant» Leslie je poslal v imenu 5000 protestantskih duhovnikov poslanico predsedniku Trumanu, v kateri je rečeno, da so duhovščino zelo vznemirila verjetno resnična poročila, da Združene države Amerike podpirajo eno stranko v sedanji kitajski dravljanski vojni ter da se uporabljajo ameriška letala za prevoz čet iz ene strani Kitajske na drugo.

Te vojaške operacije Združenih držav na Kitajskem so v nasprotju z načeli zunanje politike v kateri ste ob priliki dneva mornarice izjavili, da odklanjamo režime, ki bi bili vsiljeni s pomočjo inozemskih sil. Naše ljudstvo želi zagotovila, da se bo politika, ki ste jo napovedali v svoji izjavi izvajala na Kitajskem.

SOFIJA. Bolgarsko gospodarsko odposlanstvo se bo ta mesec podalo v Sovjetsko zvezo, da namesto sedanjega kratkoročnega izdela dopolnilni trgovinski sporazum s Sovjeti.

Bolgarski inženjerji so v Bukarešti na sestanku z rumunskimi inženjerji sklenili ustanoviti odbor za tehnično sodelovanje med balkanskimi državami.

Prva naloga bo načrt za obnovitev velike električne centrale pri Železnih vratih na Donavi, ki bo dajala električ. energijo Rumuniji, Jugoslaviji in severozapadni Bolgariji.

MOSKVA. 35. obletnico smrti Leva Tolstoja bodo po vsej Sovjetski zvezi slovesno proslavljali. Literarni muzej v Moskvi bo priredil vrsto zborovanj, posvečenih delu velikega pisatelja.

MEKSIKO. Ustanova za kulturne odnose med Meksikom in Sovjetsko zvezo je organizirala v Meksiku razstavo, ki kaže življenje in delo velikega ruskega pisatelja Maksima Gorkija. Otvoritvi so prisostvovale številne osebnosti in velika množica.

Prenos padlih borcev v Istri

Reka, 10. — Pred nekaj dnevi so v Rovinju v Istri na svečan način prenesli posmrtne ostanke 15 mladincev, ki so padli v prvih dneh narodne vstaje v Istri, 1943. leta. 5000 Italijanov in Hrvatov iz Rovinja in okolice je spremilo njihove posmrtne ostanke na pokopališče. S tem smo dobili nov primer bratstva in enotnosti prebivalcev Istre.

Položaj na Kitajskem

Čungking, 10. AFP. Predstavnik kitajske komunistične stranke je izjavil, da je kitajska osrednja vlada mobilizirala 49 armad, to je 127 divizij ali 1 milijon mož, v državljanski vojni, ki se vsak dan bolj razširja. Dodal je, da ta številka ne vsebuje 13. in 52. Jenamske armade, ki se še nista udeležili operacij. Dodati je treba tudi 350.000 novincev, 250.000 Japoncev, ki jim je bilo dovoljeno obdržati orožje za stražo na železnici, kar znaša skupno 1 milijon 600.000 mož. Komunistični predstavnik Chou En Lai je dodal, da znaša število komunističnih čet trenutno 1.200.000 mož.

Dve noti

Tov. Franceta Bevka, predsednika PNOO za Slovensko Primorje in SIAU za Julijsko krajino smo naprosili za nekatera pojasnila.

«Slišali smo, da ste zadnje dni odposlali vladama Velike Britanije in Združenih držav Amerike dve noti. Ali smemo vedeti, kakšna je vsebina teh predpostavk?

«Prva nota, ki jo je Pokrajinski narodno osvobodilni odbor za Slovensko Primorje poslal zavezniškima vladama», je odgovoril tov. Bevk, «se tiče postopka pri izdajanju novih osebnih izkaznic, ki ga je že obširno obravnavalo naše časopisje. Uredba št. 14 ni zadosti jasna, zato dopušča samovoljna tolmačenja, ki nasprotujejo sporazumu. Čisto jasno je, da bi do izkaznic št. 1 morali imeti pravico vsi oni prebivalci Julijske krajine, ki so pristojni v njene meje, brez ozira na njihovo sedanje bivališče. Zdaj se pa dogaja n. pr. v Trstu, da prejemajo normalne izkaznice pribežniki, turodnim Slovencem pa jih odrekajo ali pa jih pošiljajo v njihove domače občine, da ne omenjam beganje ljudi s pojmom narodnosti in državljanstva, ki tu sploh ne prihaja vpoštev. Brez ozira na to, ali naj imajo te izkaznice večjo ali manjšo vrednost, tega ne smemo dopustiti, ker nas tako postopanje žali in nasprotuje vsakemu čutu pravičnosti. V ostalem pričakujem, da bo Zavezniška vojaška uprava izpopolnila uredbo z nedvoumno razlago in tako popravila krivico.

Drugo noto je poslala Slovensko-italijanska antifašistična unija za Julijsko krajino in se tiče trških in goriških demonstracij dne 3. in 4. novembra t. l., naperjenih proti demokratičnim množicam in proti slovensko-italijanskemu bratstvu. Poudarili smo, da policija ni ščitila antifašistične večine, ki je dajala izraza svojemu ogorčenju nad nesramnim izzivanjem, pred oboroženimi skupinami provokaterjev, kakor predstavniki zavezniških oblasti niso upoštevali naših predlogov za ohranitev reda in miru, zato pa trve. Vladama smo stavili predloge, na podlagi katerih bi se moglo doseči pomirjenje in normalizacija prilik v naši deželi. Opozorili smo ju, da sicer ne odgovarjamo za reakcijo, ki bi jo nujno morale vzbuditi nadaljne provokacije sovražnikov demokracije.

Celica 41

Zadnjo noč je naših pet tovarišev prebilo v ločenih celicah v pritličnem hodniku tržaškega zapora. Bile so celice, kot druge v zaporu, le da niso vse imele niti železne postelje, in so naši tovariši prebili zadnjo noč na slamnjači na tleh.

Vsak izmed petorice je imel po dve straži v celici. Straže so bile zbrane, prišle so nalašč s posebnim fašističnim tribunalom iz Rima in so vršile službo v zaporu ves čas procesa. Ne Pinko, ne drugi tovariši se niso dosti brigali za to stražo; imeli so svojih misli dovolj. Pazniki, vajeni take službe — posebni fašistični tribunal za zaščito države je bil skozi v obratu že od leta 1926. sem! — se tudi niso dosti zmenili za svoje jetnike. Imeli so v celicah svojo mizico in dve stolici, na mizi steklenico vina, s katerim so si krajšali čas. Njim je bilo glavno, da izročijo drugo jutro žrtev še živo krvnikom v roke; drugo jih ni brigalo.

Edina tolažba je bil petim tovarišem don Carra. Ta je vso noč hodil od celice do celice, se ustavil pri vsakem tovarišu posebej, sedel z njim na slamnjačo, se z njim pogovarjal, sprejemal njegova zadnja naročila, ga pripravljal na pot v večnost.

Pri Pinku se je ustavil v večernih urah. Dolgo je ostal z njim v prijateljskem pogovoru. Nato je Pinko legel spat in je sladko spal do pred zore, kakor bi se hotel dobro spočiti za dolgo pot. Pred zoro ga je don Carra zopet obiskal. Našel ga je, ko je ravno dovrševal svoje zadnje pismo.

Mogoče še bolj miren je bil Ivančič. Opravil je svoje verske dolžnosti z vso resnostjo, kakor ob velikih praznikih — saj je bil Božič pred vratmi, in v domači vasi bi imel v tem času enako opravilo! — in se nato, sedel na slamnjači spustil v pogovor z dušnim pastirjem. Naročil mu je pozdrave za domače in prijatelje in ko je videl žalostni duhovnikov obraz, se je nasmehnil, poteptal duhovnika po rami in dejal:

«Prečastiti, saj ni nič! Enkrat moramo vendar umreti, saj to ni nič posebnega, verjemite mi!...»

Ivančič, ponosni, jekleni čezsoški sin: še par dni prej si se s tovariši v celici šalil, češ da ne bos dospel pojesti kar so ti bili ravnokar domači poslali... Prezíral si smrt, kakor tolikokrat prej v svojem življenju! — Ponosna si lahko, Čezsoča, da si rodila takega junaka!

Ni vztrepetal takrat pred smrtjo. Gotovo pa bi bil vztrepetal, ko bi bil videl, kaj se je zgodilo leto dni pozneje v sobici, kjer se je rodil: Ob obletnici smrti svojega junaškega sina je v njej klečala in molila Njegova sivolasa mati, pred mizico, na kateri je med cvetlicami in gorečimi svečami pred Razpelom stala Njegova slika. Pa je s hrupom vdrla v skromno sobico skupina črnih «junakov», ji prevrnila mizo in oklofutala žalujoče mater...

Tudi Vadnal se je obhajal svečano. Po opravljenem obredu je klečč globoko sklonil čelo in je ostal dolgo tako, z zaprtimi očmi. Njegove misli so šle v domače Žeje, k družini, ki bo obhajala Božič brez Njega...

Bobek je bil še ves pod vtiskom zadnjega pogovora, ki ga je ravnokar imel s svojo ženo. Po opravljenem verskem obredu je skušal spati, a imel je nemirno noč.

Največji del noči je don Carra prebil pri Simonu Kosu. Vsled dogodkov zadnjih dni so Simonu živci odpovedali. Krčevito se je zadrževal, a sedaj ni mogel več, premagalo ga je kakor takrat, ko je sredi noči planil v celici 41 in je dal duška vsej svoji bolestni togoti. Nič ni zaleglo duhovnikovo pomirjivo prigovarjanje, nič Razpelo in molitev: morali so prinesti prisilni jopič. — Toda ko je šlo proti zori, se je tudi v Simonovo dušo pričel počasi vračati mir. Se pred zoro se je popolnoma mirno pogovarjal s spovednikom. Zvečer si je bil zaželel jabolk, in mu je eden tovarišev s tretjega nadstropja poslal vse, kar jih je imel. Sedaj, ko se je bil obhajal, jih je slastno grizel s svojimi lepimi belimi zobmi. Proti jutru se je s svojim zadnjim genljivim pismom poslovil od tega sveta. Njegovo in Pinkoto pismo sta prišli na cilj, pisma drugih tovarišev ne.

Dr. FRANE TONČIC

(Se nadaljuje)

Drejče se je vrnil

Andrej Čok, Ciril Drekonja, Karel Širok — trije stebri našega šolstva na Primorskem, ki so padli v svetovnem orkanu, trije ki jih naš narod ne bo pozabil. Bili so iz vrste enih najboljših vzgojiteljev, ki so ubranili počast svojega dela v mračaj našega ljudstva, ki je bil prekovan, tako prekovan, da je vzdržal težko preizkušnjo in zmagal.

Zato se vrača tudi Drejče Čok med svoje ljudstvo kot zmagovalec.

Andrej Čok, rojen v Lonjerju leta 1884, je dokončal leta 1903 koprsko učiteljišče. Poučeval je pri Sv. Ivanu in v Via Sette Fontane, nakar je leta 1921 postal voditelj slovenske šole pri Sv. Jakobu.

Ostal ji je na čelu do njene ukinitve 6. septembra 1930. Tudi potem je ostal med svojim narodom do konca. V drugem tržaškem procesu je bil obsojen na 12 let ječe. V ječi je umrl.

To so suhi podatki njegove življenske poti. Povedo malo, skoro nič. O Drejčku Čoku pa bi znali vsi, ki so ga poznali, povedati mnogo, mnogo več. Bil je dober učitelj, bil je zvest prijatelj in stanovski tovariš. Četudi je bil tudi v težkem narodnostnem boju, ki ga je moralo v preteklosti bojevati tržaško Slovenstvo, mož na mestu, je bil do somešanov italijanske narodnosti strpen in pošten. Zato je užival spoštovanje in ugled tudi med svojimi italijanskimi stanovskimi tovariši.

Prav njemu je usoda namenila, da je bil na čelu one slovenske šole, ki je v vsezplošni poplavi fašističnega nasilja vzdržala najdalje, prav do onega dne, ko so pri Bazovici odjeknili smrtonosni streli. Prvi tržaški proces je prekinil Čokovo vzgojiteljsko delo, drugi tržaški proces ga je zapisal smrti, ki ga je umičila daleč od domovine. Sedaj se je Drejče Čok vrnil v domačo grudo.

Tovariš Drejček, pozdravljen med nami!

* * *

Morda se bo temu ali onemu, ki je čital «Celico 4!» in je v posameznih poglavjih zaman iskal tudi ime Andreja Čoka, zdelo čudno, da ga ni našel. Še nekaj drugih dragih tovarišev, ki jih ni več med živimi, nisem tam omenil. Pridržal sem si, da se jih spomnim posebej. Med njimi je tudi on, meni, in nam vsem dragi, nepozabni Drejče.

Drejče Čok, marsikateri, od starejšega rodu je šel tisto leto mimo naših celic. Ti edini si kot predstavnik starejše generacije ostal do zadnjega z nami, — naš starešina. Ko smo hodili «na zrak» v celice na dvorišču, smo Te večkrat videvali. Ti si bil takrat bolan in si hodil z drugimi bolniki na «veliko dvorišče». Nikoli nisi zamudil priti tesno k ograji, ko smo šli drug za drugim mimo. In šegavo si mežikal z očmi in se prešerno smehljal, nas vspodbujal, češ: «Le korajžno, fantje, bliža se Veliki dan!...» Če Te niemo slučajno delj časa videli, smo klicali iz dvorišča «Drejče! Drejče!», pa si se hitro oglasil iz svoje celice: «Korajžo, dobro gre, fantje!».

Tako je šlo skozi mesece. Nikče med vsemi tovariši se ne spominja, da bi Te videl potrtega, vedno si se smehljal, vedno si imel duhovit dovtip pri roki.

Tudi ob dolgi verigi, pri kateri so Te gnali svezanega z ostalimi mlajšimi tovariši, nisi izgubil svojega vspodbujajočega humorja. Dolga veriga, bila si kakor simbol; nerazdružljivo je bilo ob tebi povezano več desetletij tihega pripravljalnega dela starejših z udarnostjo mlajših: z učiteljem so bili ob tebi vklenjeni njegovi učenci!

Še sodba fašističnega tribunala Ti je, Drejče, nehote postavila spomenik: bil si obsojen in moral si umreti v fašistični ječi, «ker si vedno veroval v našo sstvar», ker si vedno dajal pobude za šole in dijake, ker si širil in propagiral slovensko knjigo med delovno ljudstvo».

Onega daljnjega, hladnega decembrskega jutra, ko je na openškem strelišču omahnilo pod fašističnimi streli pet mladih slovenskih fantov, so Te, odhajajočega vklenjenega slovenskega učitelja, spremljale misli in voščila Tvojih učencev, danes se vračas k zadnjemu počitku v sveti openski zemlji tudi Ti hoi — slovenski učenik!

Večna Ti slava!

Razkrinkana nevtralnost

Poročali smo že o provokacijski «manifestaciji», ki je bila 3. t. m. v Trstu. Poročali smo tudi, da je ono ljudstvo, ki je vse dalo v borbi proti fašizmu in za utrditev italijansko-slovanskega bratstva, poskušalo preprečiti take provokacije, ker se je dobro zavedalo njihovih posledic in da je policija provokatorje zaščitila. Zaradi tega je vse pošteno tržaško ljudstvo preko noči vzvalovilo v mogočen veletok, ki je 4. novembra napolnil tržaške ulice in trg Unità.

Prevec na kratko pa smo se dotaknili «visokega rekorda», ki ga je dosegla policija, ki je ranila in poškodovala s svojim «neutralnim»

ravnanjem veliko število — antifašistov.

Ni to naša misel. Ne, to je mnenje vsega tržaškega ljudstva, ki teh «rekordov» ne more pozabiti in jih z dneva v dan ponovno obsoja kajti...

No, pustimo raje govoriti Tržačanom, ki so vse postopanje policije prav dobro videli: Tržačanom, med katerim so tudi žrtve policistov; Tržačanom, ki sede skupaj med odmorom, ki hodijo z dela domov; ženam, ki se vračajo s trga — od svojih mož, katerim so nesle kosilo; mladini, ki se žarečih lic vrača s kulturno-prosvetnih prireditev, sestankov, itd. itd. in se o tem razgovarja:

— Ko so tolkli, so naravnost uživali. Videl sem policista — je dejal nek možak — ki se je priplazil za nekega našega tovariša in potem dobesedno skočil nanj. Z lesenim kijem ga je toliko časa tolkel, dokler ni omahnil.

— O, saj to ni bil edini primer. Koliko podobnih sem videl jaz — mu je odvrnil neki drugi tovariš.

— Tudi jaz...

— In jaz...

— In jaz...

Vsi so vidali. Veliko mož, žena, mladincev in mladink, ki so se opotekali, katerim je curljala kri s čela, lic, lasišča, itd.

— Da, jaz sem videl, kako so tolkli nekega našega tovariša toliko časa, da je padel po tleh. Toda to jim še ni bilo dovolj. Vlekli so ga po tleh nekaj metrov, potem pa so ga vrgli na mali kamion in ka tovarišica —, za katerim je tekel «črni policist» z naperjeno brzostrelko. Ubogi starec je bil tako preplašen, da ni mogel spraviti besede iz sebe.

— Toda, kdaj je bilo vse to? — je vprašal nekdo, ki je prisluškoval razgovoru in ki očividno tiste dni ni bil v Trstu.

— To se je zgodilo — so mu hitro opojasnjevali — 3. novembra, ko so nas bivši kvesturini, fašisti, bivši fašistični funkcionarji, gufini itd. hoteli izzivati.

— Dobro, vendar zakaj se je vse to zgodilo?

— Zakaj... Zaradi tega, ker nismo mogli dopustiti, da bi zopet govorili fašisti, da bi nosili po ulicah našega mesta zastave, katerih mi nočemo, ker so v njih znamenju pobijali naše ljudi, ker so nosili gesla, katera so bila gesla fašizma in fašistov. Prinesli smo naše zastave, zastave z rdečimi zvezdami, s katerimi so naši borci jurišali na fašiste, dokler jih vojaško niso skupaj z velikimi zavezniki popolnoma uničili. Prinesli smo transparente z našim geslom. Vzklikali smo našim voditeljem, ki so bili z nami v najtežjih urah borbe proti fašizmu in ki so nam jamstvo naše bodočnosti. Vidite, zaradi tega so se v nas zaletevali z «jeepi», s kamioni, nas tolkli s kiji, brcali, klofutali in počenjali druge vse mogoče surovosti. Fašisti pa, ki so provocirali, so obdali z močnim kordonom. Tako so jih ščitili po vseh tržaških ulicah, kjer so «manifestantje» še naprej provocirali.

— In kako so izzivali?

— Kričali so različna fašistična, protiljudska gesla in nas, ki smo se borili proti fašizmu, so nazivali s «prodanci».

— Meni je — je dejal nek mlad mož — dejal neki bivši kvesturin: Poglej ga no, kako pa si ti prišel med Titove fašistične bande? Kaj bi vi naredili na njegovem mestu?

— In kako naj prenese vsak pošten Italijan in Slovenec, da bodo ti izrodki kričali «a morte gli s'sciavi» in «s'ciavi, s'sciavi, andate a Lubiana»?

Tudi drugi dan niso nič bolj pokazali svoje «nevtralnosti». Zaščitili so izzivače, ki so stali na dveh oglih v neki tržaški ulici. Ko je eden izmed izzivačev skočil na nekega tovariša zastavonošo, ki je nosil jugoslovansko zastavo, in mu jo hotel iztrgati iz rok, se je zastavonoša branil; policisti pa so takoj pokazali svojo «nevtralnost». S kiji so nagnali naprej zastavonošo, izzivača pa so zaščitili.

— Da, da in to ni edini primer! Lahko bi pripovedovali...!

— Vzklikali smo: Živela Jugoslavija! Nekdo izmed izzivačev je vzkliknil: «Le vzklikajte Jugoslavija, je že pripravljena atomska bomba za Jugoslavijo. Mi smo se temu smejali, toda tudi policisti so se smejali, a s smehom odobravanja. So pač «demokrati» in se potegujejo skupaj z onimi izzivači in še morda z marsikaterim v svetu za zaščito «demokracije» z atomsko bombo.

— Zato ne maramo več teh policistov. Zato mora biti ta policija razpuščena, ker jo sestavljajo bivši kvesturini, fašisti in tujci, ki niso bili nikdar z nami in ki tudi danes niso. To so nam dovolj dokazal v teh dveh dneh. Zavezniška vojaška uprava pa bo gotovo opozorila marsikatere vojaške policiste, ki niso bili nič boljši od onih «črnih», da tako ne smejo več delati, ker smo mi tisti, ki smo bili vedno njihovi zavezniki, tudi če je bilo treba dati življenje.

Do takega zaključka pridejo vsi razgovori, ki se nanašajo na «nevtralno» zadržanje policije 3. in 4. t. m.

Nočemo več nove policije, ki je protiljudska! — Kaj naj nas mar ščitijo tisti ljudje, ki bi prav za prav morali pred sodišča? Naj nas mar ščitijo tisti ljudje, kateri z naslado bijejo naše ljudi in jim zato fašistični izzivači ploskajo, kot so ploskali takrat, ko so obsojali naše ljudi na smrt, da jih še bolj podžgejo za njihovo «nevtralno zadržanje.

Dovolj!

Zahtevamo, da to policijo razpusta, ker je to naš življenjski interes! Zahtevamo resnično «nevtralnost» policije. Pa naj bo civilna ali vojaška!

Toje zahteva vsega protifašističnega ljudstva, ki je bilo vedno zaveznik Velikih zaveznikov in hoče tudi ostati zaveznik do zaveznikov!

Počastitev spomina padlih delavcev

Včeraj so v tovarni strojev Sv. Andreja v Trstu svečano odkrili marmornato ploščo v spomin pet in tridesetim delavcem, ki so padli v boju za svobodo.

Že pred dvanajsto uro so bile zbrane v monterski dvorani velike množice delavstva. Prisotna so bila zastopstva Lloyda, Ilve, Sv. Marka, OMSA, Sv. Roka, Tržiča ter drugih podjetij. Druga za drugo so prihajale v črno oblečene družine padlih tovarišev. Svečanosti so se udeležili tudi tovariš Laurenti, tovariš Štoka, tovarišica Marino, tovariš Zuder, tajnik Enotnih sindikatov kovinarjev in ravnatelj tovarne strojev Sv. Andreja, dr. ing. Crovetti Ugo. Zvezo primorskih partizanov je zastopala skupina uniformiranih garibaldincev in slovenskih partizanov.

Zbrani množici so spregovorili tovarišica Marino, tovariš Laurenti, Štoka, Zuder in Zaccaria. V svojih govorih so poveličevali padle junake in pozvali delavce, naj nadaljujejo pot do velikega cilja, za katerega so junaki dali svoja mlada življenja. Stena, na kateri je vzidana plošča, je bila okrašena zastavami in venci. Pod ploščo je bil katafalk v obliki stopnic na katerih so bile razvrščene slike pet in trideset junakov.

Prisotnim je v imenu delavcev tovarne Sv. Andreja spregovoril še tovariš Zaccarija, nakar so odkrili ploščo z napisom: «Gloria eterna agli Eroi del popolo». Tovariš De Santi je prečital imena padlih in izročil vsaki družini sliko na simboličnem podstavku, na katerem je vklesan napis: «Per onorare la memoria, i compagni dei CRDA 7. 11. 1945». Nato se je obrnil k udeležencem, se v imenu delavstva zahvalil svojcem padlih ter stavil vsem za vzgled družino Mahne, ki je dala tri sinove na oltar domovine. Svečanost se je zaključila s pozdravom: Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Protest žena iz Sežane

Protifašistične žene iz Sežane, zbrane na masovnem sestanku, so sklenile, da protestirajo pri ZVU zaradi aretacije tovarišice Nuše Bučar, tajnice Narodno osvobodilnega odbora za sežanski okraj. V svojem protestu ženę poudarjajo doprinos tovarišice Nuše Bučar v narodno osvobodilni borbi ter njeno požrtvovalnost pri izvrševanju dela pri ljudski oblasti.

Tržiške žene - Titu

Antifašistične žene iz Tržiča, zbrane na širšem sestanku, so poslale maršalu Titu o priliki prvih volitev v svobodni Jugoslaviji sledeče pismo:

«Antifašistične žene Tržiča Vam želijo odločno in popolno zmago na volitvah, in to v interesu vsega jugoslovanskega naroda in vseh Italijanov v Julijski krajini.

Vaša izvolitev na oblast pomeni drugi zmagoslavni cilj junaških svobodnih jugoslovanskih narodov nove Jugoslavije in vseh poštenih demokratov sveta. Živela nova federativna demokratična napredna Jugoslavija! Živela zmaga pri volitvah svobodnih jugoslovanskih narodov; zmaga demokratičnega naprednega sveta!

Maršal Tito! Kakor smo gotove Vaše zmage pri volitvah, tako smo gotove, da se bo Vaša demokracija in Vaša ljudska oblast povrnila v Julijsko krajino in da bo Trst postal VII. federalna republika v demokratični federativni Jugoslaviji pod Vašim genialnim vodstvom».

Preskrbimo si lepo čtivo za zimo!

Zahtevamo...!

Urad, ki izdaja nove zavezniške osebne izkaznice nima uradnikov, ki bi govorili slovensko. Tu se nahaja le ena tolmačica ki jo je težko najti. Slovenski jezik, ki je priznan od zaveznikov kot enakopraven italijanskemu, predstavlja za naše ljudstvo veliko olajšavo, kajti v svojem jeziku se mnogo lažje in z večjo gotovostjo izražajo. Dogajajo se mučni incidenti med italijanskimi uradniki, ki ne razumejo slovenščine, in med Slovenci, ki se hočejo izražati v materinščini. Slovensko ljudstvo Trsta želi, da bi zavezniki podvzeli potrebne korake in v teh uradih namestili tudi nekaj Slovencev.

Ne čudimo se

Neki zakotni listič je objavil, da so zmanjkale iz Trsta nekatere družine. Čudimo se, da so ti ljudje sploh živeli v Trstu. Še bolj pa se čudimo, kako so mogli ti ljudje izginiti, ko bi vendar morali že davno sedeti pod ključem, saj so znani kot vojni zločinci.

Iskati bi jih bilo treba ne tam, kjer to mini zakotni listič, ampak v takajšnjih policijskih zaporih.

Ne čudimo se, da se ta listič tako zanima za vsakovrstne fašiste in zločince.

Naročite koledar GREGORČIČEVE ZALOŽBE!

Iz tržaškega življenja

Dijaki slovenskih srednjih šol v Trstu

Vsi dijaki, ki obiskujejo slovenske srednje šole v Trstu in še nimajo preskrbljenega stanovanja in hrane, naj se takoj javijo pri Akcijskeme odboru «Za našega dijaka» v via Carducci 6-III (desno stapnišče) v sobi štev. 17. Uradne ure od 10 do 13

Sožalna brzojavka

Centralni odbor SIAU-a iadjedelnice CRDA iz Tržiča je poslal štabu IV. jugoslovanske armije ob priliki smrti generallajtnanta Petra Drapšina, osvoboditelja Tržiča, Trsta in Gorice, sožalno pismo, v katerem pravi med drugim: *«Naše zastave z rdečo zvezdo se s spoštovanjem klanjajo in mi vsi se pridružujemo žalosti slovenskih bratov. Trdno smo prepričani, da zmage slavnega generala ne bodo zaman, temveč da bodo ovenčane s priključitvijo Julijske krajine s Trstom in Tržičem k demokratični federativni Jugoslaviji».*

Tržaško okrožje izraža sožalje

Vse antifašistične organizacije iz krajev tržaškega okrožja so poslale generalštabu Jugoslovanske armade in štabu IV. armije sožalna pisma, v katerih naše ljudstvo izraža svojo globoko žalost ob izgubi junaškega osvoboditelja Julijske krajine in Trsta, generallajtnanta Petra Drapšina.

Društvo trgovcev na drobno

Sedež je v ulici Torrebianca 43, II. Uradne ure so vsak dan od 10 do 12. in od 14. do 20.

Ob ponedeljkih, sredah in petkih je tajnik od 18. do 20. ure na razpolago članom za vsa pojasnila in informacije, ki se tičejo vprašanj kategorije.

Vsak četrtek je od 14. do 16. semenj v kavarni Fabris.

Društvo „I. Cankar" Sv. Jakob

Vsi pevci in pevke naj se obvezno udeležijo pogreba pok. šolskega voditelja tov. Andreja Čoka, ki bo danes, 11. t. m. Zberemo se vsi najkasneje ob 13. uri pri postaji openskega tramvaja. Vabljeni so tudi vsi člani društva. — Odbor.

Poštni uradi

Od ponedeljka, 12. t. m., bodo poštni uradi v Barkovljah, pri Sv. Ivanu in v Skednju odprti nepretrgoma od 8. do 15. ure. Denarne operacije pa se zaključijo ob 14. uri.

Enotni sindikati

Sindikat gradbene stroke. Vsi delavci, ki so bili nameščeni pri podjetjih Bramante, Barbo, Bruno in Perfetti, naj se javijo v ulici Imbriani 5, I., soba št. 3 od 17 ure dalje, da inkasirajo osvoboditveno nagrado.

Delavec Meula Karel naj se čimprej javi v našem uradu ul. Imbriani 5. I., soba 3.

Sindikat lesne stroke. Jutri, v ponedeljek ob 18. bo v ulici Zonta 2 sestanek odbora lesne industrije.

Šolska zadruga. Obveščamo vse člane naših sindikatov, da se pri naši šolski zadrugi dobijo razna živila, med katerimi tudi riž. Odprta je od 9. do 12. in od 15. do 17.

Predstava za malčke. Prosvetni odsek organizira danes, 11. t. m., matinejo za malčke. Igrali bodo igralci «Gledališča pravljic». Pričetek ob 10. uri v dvorani Enotnega sindikata kemikov v ulici Conti 11. k brezplačni predstavi lahko pridejo vsi otroci naših delavcev in uradnikov.

Pevcem Glasbene Matice

Pozivamo vse pevce Glasbene Matice, da se udeleže pogreba pok. Andreja Čoka. Peli bomo skupaj s Sentjakobčani. Pevska vaja bo danes ob 14. uri v Prosvetnem domu na Opčinah. Naj nihče ne manjka!

Dobra srca

Družina Daneu, Opčine, daruje 200 lir za «Našega dijaka» v počastitev spomina Andreje Čoka.

Sulič Lojzka, Divača, daruje 200 lir za «Našega dijaka» in 200 lir za tiskovni sklad «Primorskega dnevnika».

V počastitev spomina Pina Tomažiča daruje dr. Milan Kosmina 500 lir za «Našega dijaka».

Tov. A. Pertot iz Trsta je daroval 7000 lir za Okr. odbor Rdečega križa Sv. Jakob. Iskrena mu hvala.

Tov. Bernard Zidar iz Dobravelj je daroval 500 lir «Za našega dijaka» v počastitev spomina tov. Mirka (Slavka) Pirca iz Koprive.

V počastitev spomina Pinka Tomažiča darujeta Elza in Anton Pertot 3.000 lir za Rdeči križ.

Bavčar Alojz daruje «Za našega dijaka» lir 500.

Prosvetno društvo «Višava» iz Konkonelja daruje 300 lir za tiskovni sklad.

Andrejašič Marija je darovala 300 lir za vojne invalide.

V počastitev spomina Ivana Vadnala daruje Kruh Lovro 100 lir «Za našega dijaka».

Zalka Križmančič iz Bazovice je darovala za tiskovni sklad «Primorskega dnevnika» 100 lir.

V počastitev spomina tov. Bobka V. in tovarišev, darujeta Zorka Bubnič in tov. Marija 100 lir «Za našega dijaka» in 100 lir za tiskovni sklad «Primorskega dnevnika».

Celestina Brišček, Prosek, daruje v počastitev spomina proseških žrtev 150 lir «Za našega dijaka» in 100 lir za tiskovni sklad.

Vaščani iz Lipice darujejo Lir 670 (šeststosedemdeset) «Za našega dijaka».

V spomin Pina Tomažiča so darovale družine Drago Čok, Colja in Vrč - Trst za tiskovni sklad PD Lir 2.000 (dvatisoč), za sirote padlih partizanov Lir 2.000 (dvatisoč), za «Našega dijaka» Lir 2.000 (dvatisoč).

Prebrana

Tekstilnine. V torek, 13. t. m. se prične delitev po 1 kg tekstilnin tudi odjemalcem I. skupine. Cena je po 21.50 lir kg. Delitev se zaključi 17. t. m.

Obvestilo bolnikom. Sepral sporoča, da bolniki, ki imajo pravico do dodatka mesa, lahko dvignejo v drugih desetih dneh t. m. v pooblaščenih trgovinah po 425 gr. konzerviranih rib. Cena je po 22.80 lir za škatlo.

TRŽAŠKI RADIO

Spored za ponedeljek 12.

6.30 glasba za dobro jutro; 7. napoved časa — glasba za dobro jutro; 7.10 čitanje sporeda v slovenščini; 7.15 poročila v slovenščini; 7.30 poročila v italijanščini; 7.45 koledar — razna jutranja glasba; 8.30 zaključek.

10. 2 uri 45' v zvezi z Vidmom; 12.45 poročila v slovenščini; 13. napoved časa, poročila v italijanščini; 13.15 glasba po željah; 13.45 predavanje; 14. pregled vesti - plošče; 14.15 zaključek.

16. 2 uri 30' v zvezi z Vidmom; 16.30 obvestila svojcem; 19. partizanske pesmi (slov.) — glas AMG (slov.); 19.30 duet Poluzzi-Micol; 20. napoved časa, poročila v slovenščini; 20.15 poročila v italijanščini; 20.30 glasba za delavce: pesmi iz filmov; 21. razne dekamacije; 21.10 50' v zvezi z Vidmom; 22. serenade; 22.30 plesna glasba; 23. napoved časa, zadnje vesti v italijanščini; 23.10 zadnje vesti v slovenščini; 23.20 oddaja za bivše internirance (slov.); 24. zaključek.

Mladinski pevski zbori v naših radijskih oddajah

Ne bomo se danes spuščali v vprašanje mladinskih pevskih zborov na splošno, ker je preveč vprašanj, ki bi jih morali v tem primeru obdelati.

Navdušenje ob svobodi, ki nam je je 1. maja prinesla naša hrabra vojska, je zajelo predvsem mladino, saj se je ona vedno kot en mož izkazala v osvobodilni borbi. Temu svojemu navdušenju je mladina dala duška zlasti s petjem. Ako ste poslušali naše mladinske radijske oddaje v prvih mesecih po osvoboditvi, ste imeli priliko slišati celo vrsto mladinskih zborov iz raznih krajev naše Primorske, ki so vam peli narodne ali partizanske pesmi. Pa prvih mesecih, ko se je začelo naše prosvetno udejstvovanje razvijati bolj načrtno in urejeno, smo pričakovali, da bo tudi mladina sledila temu razvoju na polju pevske kulture. Naše pričakovanje pa se ni v taki meri izpolnilo, kakor smo mislili. Res je, da so tudi opravičljive ovire, naj omenimo samo delo pri obnovi opustošenih krajev, vendar pa se nam zdi, da bi mogla naša mladina del tistega časa, ki ga uporabi za zabavo, v znatni meri uporabiti za načrtno spopolnjevanje oz. izboljšanje zborovskega petja.

Mnenja smo, da je potrebno dvigati našo kulturno raven posebno pri radijskih oddajah. To naše prizadevanje pa ne more biti uspešno, če nas naši radijski sodelavci, v tem primeru mladina, ne podprejo s svoje strani, pri čemer mislimo na načrten študij glavnih elementov pevske tehnike (ritem, intonacija, izgovarjava itd.), ki jo zborno petje zahteva. Seveda pristoji tu važna naloga pevovodji. Preden ta ne obvlada popolnoma vseh težkoč, so lahko vsa naša prizadevanja zastonj. Naša novo ustanovljena prosvetna društva imajo dolžnost, da po možnosti v čim večji meri poskrbijo, da bo dobila mladina, ki ima gotovo dovolj dobrih glasov in smisla za petje, za pevovodje strokovno res izobražene in dovolj iniciativne moči, ki bodo znale mladino navdušiti. Seveda pa jim bo potrebno preskrbeti tudi zadovni notni materijal.

Upamo, da bo naša mladina uvidela potrebo po resnem in načrtnem študiju zbornega petja, bodisi da mislimo pri tem na radijske nastope, bodisi nastope pri kulturnih prireditvah, i

Da pa so med mladino ponekod resna prizadevanja za izboljšanje pevske kulture, vam bo prikazal v torek zvečer v tržaškem radiu ženski mladinski pevski zbor iz Bazovice. Upamo, da bo nastop vzpodbudi tudi mladino iz drugih krajev, zlasti pa iz Trsta in da jo bomo imeli večkrat priliko slišati v naših mladinskih oddajah.

Ali ne bi bila umestna tudi med mladino enkrat pevska tekma, podobna oni, ki se je vršila 19. avgusta med pevskimi zbori v Skednju?

D. G.

Knjige Gregorčičeve založbe v vsako primorsko hišo!

IDRIJA

Minulo nedeljo smo imeli v dvorani Mladinskega doma skupni sestanek vseh referentov za trgovino in kmetijstvo. Tega sestanka sta se udeležila tudi delegata iz poverjeništva, Odseka za trgovino in preskrbo ter naša okrajna referenta za kmetijstvo in preskrbo.

Po političnem pregledu, katerega je podal tov. Gorski, so sledila poročila krajevnih referentov o načinu razdeljevanja živeža ter o raznih težkočah. Tako je referent za prehrano mesta Idrije ponovno apeliral na vse prisotne o nujni potrebi večje dobave mleka, kajti zavedati se je treba, da bo naše mesto z raznimi podjetji in kulturnimi ustanovami vsak dan bolj napredovalo ter z vsakoletnim dotokom novih dijakov in profesorjev tudi vedno več potrebovalo. Zato bo bližnja okolica z lahkoto prodala našemu mestu vse presežke živil. Treba se je zavedati tega dejstva ter vse te presežke oddati že sedaj našim zadružnim poslovalnicam, katere bodo tudi preskrbele za razno blago in poljako orodje, ki v veliki meri primanjkuje. Zato je nujno potrebno, da se vsi okleneno naše novoustanovljene okrajne Gospodarske zadruge.

Po poročilih ostalih krajevnih referentov je tov. delegat Poverjeništva obrazložil pomen in način poslovanja nove kartoteke. Ker je nova kartoteka le statističnega značaja, pričakujemo, da dado zanjo vsi gospodarji točne podatke.

Ker si na takih sestankih marsikaj pridobimo, je dolžnost vseh krajevnih referentov, da se jih točno ob napovedani uri udeležijo.

Vsak referent, ki se ne udeležuje redno teh sestankov, naj se dobro zaveda, da s tem ne škoduje le sebi, temveč tudi skupnosti, ker s svojo brezbrižnostjo ovira napredek svoje vasi. To velja predvsem tistim referentom, ki se še ne zavedajo svojih dolžnosti napram ljudstvu.

Prireditev v Ricmanjih

Prosvetno društvo «Slavec» iz Ricmanj pri Trstu priredi danes, 11. t. m. ob 16. uri «Martinov večer» v proslavo spomina Simona Gregorčiča. Po prireditvi prosta zabava. Vabimo k obilni udeležbi.

Pogreb padlih borcev

Danes ob 14. uri bo v Nabrežini pogreb 5 padlih borcev za svobodo. Trije so Slovenci, dva Italijana. Vabimo k številni udeležbi, da izkažemo poslednjo čast tem junakom.

Športni klub Barkovlje

Danes ob 18. uri plesna prireditev.

Obvestilo

Naprošamo vsakogar, ki ima slike ali druge dokumente, ki pričajo o zločinih povzročenih fašistih, nacistih, domobrancih ali drugih zločincih v službi okupatorja v škodo talcev, partizanov in civilnega prebivalstva, da jih stavijo za kratek rok na razpolago Odboru za počastitev žrtev fašističnega terorja. Izročijo naj jih v ulici Machiavelli 1, I. soba št. 7.

Prireditev v Sežani

Prosvetno društvo v Sežani bo imelo danes, 11. t. m. ob 19. uri svojo prvo kulturno prireditev s petjem, igro, prosto zabavo in plesom.

Odgovorni urednik ŠTER CIRIL

ZAHVALA

Globoko ginjeni nad prisrčnimi izrazi sočutja, ki so nam bili izkazani ob priliki pogreba našega milega

LUDVIKA GREGORIČA

se najtopleje zahvaljujemo vsem krajevnim, vojaškim, civilnim in cerkvenim oblastem v Dekanih.

Istočasno izrekamo najprisrčnejše zahvalo pevskemu in godbenemu odseku Prosvetnega društva v Barkovljah, vsem darovalcem vencev, tovarišem soborcem in sploh vsem prijateljem in znancem, ki so na kakršenkoli način pripomogli, da izkažejo dragemu pokojniku zadnjo čast in utešijo našo bol.

Barkovlje-Trst-Movraž 9. 11. 1945.

Rodbina GREGORIČ

Dr. GAETA, zobozdravnik
Izdeluje proteze v jeklu, zlatu, kavčuku in plastiki. Največja garancija. Sprejema od 10. do 12. in od 13. do 19. (govori slovenski)
TRST, via Torre Bianca 43
(vogal via Carducci)

Pozor!
Vsakega 12. in 22. v mesecu
semenj v Sežani

Imamo v zalogi vse vrste železnine, orodje za obrtnike in kmetijsko, šivalne stroje i. t. d.
„INTRA"
TRST
Via della Zonta 7
Telef. 85-43

SPALNICE
nove, lepe in moderne, dobite za nizko ceno v TRSTU, via della Tesa št. 37
Sprejemamo vsako mizarsko delo

Odprt bo „ODEON DANCING"
Via San Lazzaro 16

MALI OGLASI

HISO PRI SV. ANI, triprostorno, 160.000. Hišo v sredini Škednja, triprostorno, veliko skladišče. Hišo v Gorici, štirinadstropna, 6 stanovanj, 2 skladišči, pod ceno prodam. Kuret, Trst, via Solitario 1.

PRODAM PRAZEN VINSKI SOD (320 litrov). Bar Lux, Trst, Piazza S. Giovanni 6.

POTREBUJEM VAJENCA ZA BA~, 15-16 let starega. Naslov v upravi «Primorskega dnevnika».

HRVATSKE KNJIGE IN ZEMLJEVID «SLOVENSKO PRIMORJE IN TRST» ima v zalogi znana knjigarna Štoka v Trstu, via Milano 37.

Skoz' glad in trpljenje

Splošno smo opazili, da so bili ti oblastniki, od vojaka do višjega oficirja silno ljubosumni na svojo oblast.

Od prvih početkov pa prav do marca 1942. je vladala skoraj v vsej upravi nepopisna zmeda. Po večini se oficirji sploh niso trudili, da bi odpravili napake ter kaj ukrenili proti mrazu in gladu. Dober, izobražen in sposoben oficir je bil zlasti med nižjimi, mlajšimi čini le redka izjema. Oficirjem je šlo v glavnem za to, da so upravičevali slučajne primanjkljaje v materialu. Zanimali so se le za številčno stanje taborišča ter posameznih sektorjev.

Moško taborišče je bilo razdeljeno na 4 sektorje. Na čelu vsakega sektorja je bil postavljen oficir. Včasih le narednik, ki je bil odgovoren taborističnemu komandantu, kapetanu. Podelili so enega internirana kot načelnika sektorja. Njegova naloga je bila, izvajati italijanska povelja, predvsem zbirati ljudi za delo, ugotavljati številčno stanje za kuhinjo, nadzirati delitev kruha in hrane. Funkcije teh ljudi so bile zelo često v škodo internirancem. Na vsakih 6 šotorov je bil določen po en desetar, ki je skrbel za red in snago šotorov, razdelitev otrobov, obvestila o pošti, bolnikih itd. Služba ni bila ravno prijetna, ker so desetarje vedno klicali v pisarne za vse mogoče podatke njihovih desetin.

Kantine z živili, pijačo in drugimi potrebščinami niso odprli vse do sreda oktobra 1942. Zaloge so bile sprva zelo pičle; kaka ribja konzerva, olive, bonboni in druge malenkosti. V najtežjih časih pa ni bilo sadja in izdatnejših jestvin.

Internirani si niso mogli s kantino mnogo pomagati.

Kruh so prodajali pogostoma na črni borzi. Prekupčevalci so ga nakupovali pri samih internirancih, ki so si tako zbirali denar za nakup drugih predmetov, zlasti cigaret. Ti primeri so bili razmeroma redki, pač pa so kruh prodajali tudi italijanski vojaki ali pa so ga interniranci nosili z dela. Mal hlebček 7-9 dkg je stal na drobno po 20 lir, pozneje po januarju 1943. pa je cena padla na 15 ali celo na 12 lir. Civilisti, ki so bili zunaj zaposleni pri gradbenih delih so le redko kdaj prodajali kruh.

Če pa so ga prodali, so zahtevali 120 lir za kg. Civilisti so prodajali olje, žganje in koruzno moko. Pri tem pa niso radi jemali denarja, temveč so te predmete raje zamenjavali za obleko. Po decembru 1942. pa je bilo vino pogosteje naprodaj v kantini. Sicer pa je bilo to slabe vrste narejena črnina, in še ta zelo pomešana z vodo. Lahko si si priskrbel vino pri delavcih, ki so ga radi prinašali, samo če ga je bilo možno pritihotapiti v taborišče. Največ so se pečali s črno borzo interniranci z Gorskega Kotarja, kar je razumljivo, ker so najbolj ostrolsti in bili skoraj brez pomoči od doma.

Črna borza je cvetela po navadi zvečer v temi pri 3. in 4. sektorju. Interniranci so ta del taborišča imenovali «Karlovac». Dobil si tu skoraj vse potrebščine, od cigaret do zimskega in letnega perila, ur itd. Ko je taborišćna uprava začela ta trg razganjati in so poleti 1943. karabinjerji stražili in patruljirali v notranjosti taborišča, so interniranci prenesli to trgovanje v veliko zidano, pravkar dograjeno stranišče, ki so ga ravno tedaj zgradili. Ta stranišča so bila zelo umazana, ker je bila kanalizacija slaba. Tla v kabinah so bila nagnjena navzven namesto proti luknjam. Če prvi ni odkšil blata v luknjo, so vsi naslednji odlagali poleg, da je blato primralo do vrat in ostajalo tam do jutra, ko je bilo splošno čiščenje. Vsa prizadevanja čistilcev in tudi naših ljudi so bila zaman. V teh prostorih ni bilo prijetno zamenjavati kruh. Sicer pa so bili nakupovalci le posredniki, ki so ta kruh prodajali calje kenzumentom.

Posebnosti tega prostora so bili zidni napisi najrazličnejše vsebine, od spolznih pesmic do verzov politične vsebine. Našli so se tudi nabiralci tega «literarnega blaga».

Apeli so se neredno vršili po šotorih. Zaradi italijanske upravne zmede ni bilo nikdar popolnoma zanesljivo ugotovljeno stevilčno stanje.

Posebnost v taborišču je bilo dviganje in znemanje zastave. Visela je pri komandi na griču. Oddelek vojakov je bil postrojen na griču, drugi na «Trgu lakote» v taborišču. Ta komedija se je odigravala tako, da sta si oba oddelka odtrobila.

Ljudje so se po večini ob običajni uri zatekli v šotore, da so se izognili ponižanju.

Vsak najmanjši prestopek so fašisti ponavadi kaznovali s tem, da so krošlca privezali 2 uri h kolu na javnem trgu. Druge disciplinske kazni skoraj praktično ni bilo. Privezali so sicer ljudi tako, da jim ni bilo treba stati na prstih nog, zato ta kazen v lepem vremenu ni škodila zdravju. V grdem vremenu ali ob hudem vetru in mrazu, zlasti ponoči, pa je utegnilo tako kaznovanje postati za povsem izčrpanega življenjsko nevarno. Glede vezanja niso delali izjem niti pri dekletih niti pri ženskah. Večje prestopke pa so poleg disci